

ACȚIUNI PATRIOTICE DESFAȘURATE ÎN DELTA DUNĂRII, ÎN 1941 — 1944, ÎMPOTRIVA DICTATURII MILITARE — FASCISTE ȘI A RĂZBOIULUI HITLERIST

Lector univ. dr. **GHEORGHE I. IONIȚĂ**

Perioada dictaturii militare — fasciste și a războiului dus alături de Germania hitleristă a constituit cea mai neagră pagină din istoria modernă a României. Dictatura militară-fascistă executând ordinele Germaniei, a dus o politică de exploatare prădalnică a resurselor naturale, a bogățiilor țării, a pus industria, agricultura și transporturile în slujba războiului agresiv hitlerist. „Partidul Comunist, exponent al intereselor naționale ale întregului popor — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu —, s-a ridicat de la început cu hotărire împotriva agresiunii Germaniei fasciste și a războiului împotriva Uniunii Sovietice, a dat glas frământărilor și aspirațiilor uriașei majorități a populației țării, a organizat rezistența antifascistă și lupta maselor pentru răsturnarea regimului antonescian, ieșirea din războiului purtat alături de Germania și alăturarea forțelor antihitleriste”¹.

Un sector important al luptei generale dusă în acei ani de forțele patriotice din România, organizate și conduse de Partidul Comunist, l-a constituit și Delta Dunării, consemnată de altfel în acest cadru de către Secretarul General al C. C. al P.C.R. în raportul prezentat cu prilejul celei de a 45-a aniversări a creării partidului².

Oamenii muncii din Tulcea, Sulina și celealte așezări ale Deltei Dunării au desfășurat în anii 1941—1944, alături de întregul nostru popor, un sir de acțiuni împotriva exploatarii capitaliste, a dictaturii militare-fasciste și a mașinii de război hitleriste.

Delta Dunării constituia prin așezarea sa naturală, mai ales prin porturile dunărene (Tulcea, Sulina) și ieșirea la mare, o zonă strategică importantă în planurile militare ale dictaturii antonesciene și ale Germaniei hitleriste. De aceea, dictatura militară-fascistă a acordat o importanță specială măsurilor represive ce trebuiau luate contra mișcării mun-

¹ Nicolae Ceaușescu : „Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România”, Editura politică, 1966, p. 46.

² Nicolae Ceaușescu : C.p. cit., pag. 46.

citorești și antifasciste în această zonă a țării. În acest scop, Delta Dunării și, de altfel, întreaga Dobrogea au fost declarate zone de operații, iar în porturi au fost dislocate trupe hitleriste. O mare parte din elementele revoluționare, patriotice, în frunte cu comuniștii, au fost internate în lagăre sau li s-a stabilit domiciliu forțat în alte regiuni ale țării.

Condițiile de muncă și de trai ale muncitorilor și ale celorlalți oameni ai muncii ca urmare a războiului, a jafului hitlerist, a numeroaselor trupe dislocate în această zonă, erau din ce în ce mai grele. Se simtea pe zi ce trecea lipsa pe piață a produselor alimentare, a îmbrăcăminte și încălămintei, fapt ce permitea să se facă o speculă rar întâlnită cu aceste produse.

La înrăutățirea vieții oamenilor muncii a contribuit și mărirea, an de an, a impozitelor directe și indirekte, determinate de cheltuielile de război, de aservirea și jefuirea economică a României de către Germania hitleristă. La această stare de lucruri se mai adăugau prestațiile ce trebuiau făcute lunar, reținerile din salariu pentru „înzestrarea armatei”, sistarea plății concediilor de odihnă și de boală de către patroni, nerespectarea repausului duminal, a măsurilor de protecția muncii, toate acestea fiind practicate de capitaliști sub scutul „legilor de război”.

Măsurilor de exploatare, terorii fasciste și războiului hitlerist, masele populare, în frunte cu clasa muncitoare, organizate și conduse de partidul comunist, le-au răspuns printr-o luptă neîntreruptă. Comuniștii, cei mai dirzi și devotați luptători pentru interesele vitale ale poporului român, punindu-și adesea viața în primejdie, au desfășurat o intensă muncă politică de lămurire a maselor populare asupra consecințelor nefaste ale dictaturii militare-fasciste și ale politicii antinaționale a acesteia; ei au inițiat, organizat și condus numeroase acțiuni impotriva exploatarii capitaliste, a dictaturii și mașinii de război fasciste.

Propaganda antifascistă desfășurată de P.C.R. a îmbrăcat forme multiple, având un rol însemnat în dezvoltarea luptei maselor populare. Comitetul regional Dobrogea al P.C.R., pe raza de activitate a căruia se aflau și localitățile din deltă, a desfășurat o muncă susținută în rîndul clasei muncitoare și al celorlalți oameni ai muncii pentru organizarea luptei lor. Au fost editate și răspândite manifeste ale organizațiilor centrale și locale ale Partidului Comunist din România, Uniunii Tineretului Comunist, Apărării patriotice în întreprinderi și la sate, pe străzi sau în piete publice, manifeste care au menținut combativitatea ridicată a maselor populare, le-au mobilizat la luptă pentru doborarea dictaturii militare-fasciste, scoaterea țării din războiul antisovietic și alăturarea la coaliția antihitleristă. Asemenea manifeste au fost difuzate și în Delta Dunării, în porturile Sulina și Tulcea, în comunele Chilia Veche, Jurilovca, etc.³. Într-unul dintre aceste manifeste, editat de

³ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 13, dosarul nr. 3412, filele 124, 125, 128, 138 ; dosarul nr. 3413, filele 63, 73, 150 ; dosarul nr. 3491, fila 252.

Comitetul regional Dobrogea al P.C.R., în februarie 1941, după ce se demascau dictatura militară-fascistă și politica ei reaționară, anti-națională, masele erau chemate la rezistență. „Comitetul regional Dobrogea al P.C.R. — se spune în manifest — vă cheamă la luptă hotărâtă... respingeți dictatura antonesciană...”⁴.

Prin intermediul comuniștilor, Comitetului regional Dobrogea al P.C.R. a desfășurat și o intensă muncă organizatorică în rîndurile muncitorimii și ale celorlalte pături sociale. Așa, de pildă, au fost create noi organizații printre alte localități și la Tulcea, Sulina etc.⁵.

Încă de la instaurarea dictaturii militare-fasciste, în toamna anului 1940, autoritățile fasciste au întreprins o acțiune generală de descoperire și arestare a numeroși patrioți, și în primul rînd a comuniștilor și a celorlalți revoluționari din mișcarea muncitorească. În noiembrie 1940, la Tulcea, Sulina, au fost făcute numeroase razii și percheziții domiciliare la cei cunoscuți de poliție că au activat și simpatizat cu mișcarea revoluționară. De fiecare dată au fost arestate numeroase persoane și trimise în lagăre sau în detașamente de muncă. Prin măsuri represive, prin arestarea și deportarea a zeci și zeci de revoluționari și patrioți, autoritățile locale ale dictaturii militare-fasciste au urmărit să înfricoșeze și să intimideze masele, să reducă la tacere pe cei ce se ridicau la luptă, ca, în felul acesta, să asigure „liniștea” și „ordinea” impuse de fasciști.

În locul celor arestați se ridicau însă noi luptători, legăturile partidului comunist erau restabile, în mișcare erau atrase noi forțe decise să lupte împotriva dictaturii militare-fasciste, pentru ieșirea României din războiul hitlerist și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

O formă de manifestare a populației muncitoare din Delta Dunării împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist a constituit-o lanțul de acțiuni muncitorești și conflictele colective de muncă ce au avut loc în acei ani. Urmărind desfășurarea acestora constatăm că majoritatea lor au avut loc în rîndul muncitorilor din porturi (Tulcea, Sulina), la cariera de piatră și la întreprinderile industriale din Tulcea, în rîndul cărujașilor din Tulcea.

Pe lingă problema salariilor și a altor revendicări ridicate, muncitorii protestau tot mai des împotriva metodelor hitleriste de „organizare a muncii”, a terorii exercitatate în întreprinderile militarizate, împotriva reținerilor ce li se făceau din salarii pentru „înzecherea armatei” și a amenziilor ce li se aplicau nejustificat. În rapoartele lor către guvernul fascist, autoritățile locale semnalau adesea caracterul politic al acțiunilor din întreprinderile militarizate, ca, de pildă, cele

⁴ A.I.S.I.S.P.P. cota A. XXV—16.

⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., dosarul nr. 3479, fila 68; dosarul nr. 3481, filele 188—189; dosarul nr. 3482, filele 264—269; fondul nr. 9, dosarul nr. 2489, filele 65—68.

⁶ Arhiva C.C. al P.C.R.; fondul nr. 74, dosarul nr. 7212, filele 135—136.

din 1943 de la Fabrica „Talpa“ din Tulcea⁶, de la Direcția Dunării maritime din Sulina și a.⁷

Toate aceste acțiuni muncitorești, variate și permanente expresii ale ostilității maselor muncitoare împotriva fascismului și a războiului hitlerist, vădeau existența condițiilor necesare pentru organizarea unor acțiuni de sabotare a mașinii de război fasciste, practiceate cu succes și în Delta Dunării — la fel ca în întreaga țară — de către patrioți, adeseori rămași necunoscuți, dar ale căror fapte eroice s-au incadrat la loc de cinstă în lupta generală dusă de poporul român în acei ani.

Elaborarea de către cadrele de bază ale Partidului Comunist Român în vara anului 1943, a planului de măsuri pentru întărirea partidului, unirea tuturor forțelor antifasciste în vederea scoaterii țării din războiul hitlerist și alăturării ei la coaliția antihitleristă și pentru înlăturarea dictaturii militare — fasciste, s-a resimțit și în munca comuniștilor din Delta Dunării, în acțiunile maselor din această zonă.

Semnalăm că alături de conflictele colective de muncă care au continuat și în toamna anului 1943 în porturile Isaceea, Tulcea, Sulina, Măcin etc.⁸, alături de acțiunile de sabotaj prezente și în această zonă, acțiuni care împiedicau adesea transportul spre front în timp util al unor materiale de război, scoteau temporar din funcțiune unele nave militare sau comerciale, imobilizau numeroase vagoane, descompletau garnituri de tren sau reduceau vitezele de circulație ale acestora și dezorganizau munca în porturi, lupta maselor din Delta Dunării contra dictaturii militare-fasciste este ilustrată și de începutul unei activități de partizani. Unele acțiuni întreprinse în vara anului 1943 (scufundarea între Tulcea și Isaccea a două nave și a două slepuri germane) au făcut ca misiunea navală germană să semnaleze în rapoartele sale acțiunile pescarilor din Deltă de ancorare de mine și alte materiale explozibile pe Dunăre, cerind autorităților române să întărească paza în regiunea Dunării maritime.⁹ Ca urmare, în cursul lunii decembrie 1943, autoritățile locale au întreprins acțiuni de „curățire“ a Deltei. Cu toate acestea, în primăvara anului 1944, acțiunea de înjghebare a unor grupe de partizani a continuat. Într-un raport al Marelui Stat-Major, din 30 iulie 1944, referitor la activitatea desfășurată de comuniști pentru recrutarea de noi partizani, se spunea: „Propaganda intensă întreprinsă către sfîrșitul lunii aprilie pentru înjghebarea și dezvoltarea mișcării partizanilor dovedește că, în decurs de aproape două luni, a putut prinde și da rezultate destul de bune“¹⁰.

O consecință nefastă asupra nivelului de trai al oamenilor muncii din Delta Dunării și a vieții lor în general a avut-o staționarea unui mare număr de trupe germane, în special în porturile Sulina, Tulcea,

⁶ Arhiva Miliției raionale Tulcea, dosarul nr. 29/1942—1943, filele 278—280.

⁷ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 296/150, fila 92; A.M.S.P.S., fondul Ministerul Muncii, dosarul nr. 2825/1944, filele 166—168.

⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 9, dosarul nr. 2472, fila 9; Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 733/71, fila 370.

⁹ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 299/81, fila 88.

Măcin. Jaful fără seamă la care s-au dedat, actele samavolnice, insultele la adresa populației și autorităților, jignirea sentimentului național, toate făceau ca ura și revolta maselor contra invadatorilor să crească tot mai mult. Nenumărate documente din anul 1944 vorbesc de faptul că trupele germane-fasciste „săvîrșesc devastări și dezordini”, „recurg la acte teroriste și huliganice”, „trag focuri de armă în timpul noptii”, „pătrund în case și devastează”, cazuri de tipul celor petrecute în Tulcea, Sulina etc.¹¹.

În împrejurările agravării crizei politice a dictaturii militare-fasciste, P.C.R. a trecut la organizarea și înfăptuirea insurecției armate, la care masele populare din Dobrogea în general au participat cu însuflare, alături de întregul popor. În august 1944, au fost pregătite formațiuni patriotice de luptă, înarmate, care în momentul declanșării insurecției aveau să treacă la dezarmarea trupelor germane-fasciste și la ocuparea depozitelor și magaziilor de materiale.

Intr-adevăr, în zilele imediat următoare declanșării insurecției armate antifasciste, organizate și conduse de Partidul Comunist Român, încadrindu-se în planul general de luptă împotriva trupelor hitleriste, oamenii muncii precum și unitățile militare ce primiseră misiuni în zona Deltei Dunării, pe aliniamentul Tulcea — Sulina au desfășurat acțiuni insistente pentru curățirea pădurilor și bălților de elementele hitleriste răzlete, care căutau să se ascundă și să-și pregătească condițiile pentru a fugi din încercuire. Așa, de exemplu, pe raza comunei Jijila din județul Tulcea, la 26 august 1944 au fost capturați 155 militari hitleriști dintre care 8 ofițeri și 21 subofițeri, iar în zona comunelor Sinoe și Mihai Viteazul — 117, între care 9 ofițeri¹².

Cu multă bucurie unitățile militare și populația a salutat sosirea la 26 august în sectorul Sulina a primei unități sovietice. Întimpinind în afara orașului această unitate, maiorul Candid Titieni, comandant al garnizoanei, a relatat situația existentă în această zonă, stăpinită ferm la acea dată de trupele române, și a arătat că trupele sovietice sînt primite ca aliate. Totodată, a fost exprimată dorința militarilor români de a participa la războiul împotriva Germaniei hitleriste¹³.

Contribuțiile forțelor insurecționale din această zonă la lupta împotriva trupelor hitleriste s-au adăogat efortului de curățire de trupe hitleriste a întregii Dobroge, operațiuni care s-au încheiat în ziua de 29 august 1944 prin capturarea unui număr total de peste 10 500 de prizonieri¹⁴.

În după-amiaza acelei zile de 29 august 1944, subunități motorizate sovietice ce mărsăluiau dinspre Babadag au ajuns la Con-

¹¹ Arhivele statului București, fondul M.A.I., dosarul nr. 1/1944, filele 230, 337, 357, 392.

¹² Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 457/621, fila 164.

¹³ Cf. Jurnalului de operații al Comandamentului Forțelor fluviale pe luna august 1944 (Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 241 1, filele 40—41).

¹⁴ Cf. lucrării: „România în războiul antihitlerist”, Editura militară, 1968, p. 112.

stanță¹⁵. Și pe mare către Constanța se îndreptau în acele momente nave sovietice.

Masajul comandantului Flotei sovietice din Marea Neagră trimis în ziua de 29 august comandantului Forțelor navale maritime la Sulina, în timp ce navele sovietice se îndreptau spre Constanța a primit imediat răspuns angajant din partea părții române.

În răspuns se sublinia că forțele navale românești sunt gata să îndeplinească orice misiuni de luptă în cooperare cu marina sovietică în scopul unei acțiuni comune împotriva Germaniei hitleriste.

Cîteva ore mai tîrziu de la primirea acestui răspuns, după miezul nopții de 29/30 august 1944, vedeta românească nr. 7, comandanță de căpitanul Mircea Papazoglu, conducea spre Constanța convoiul navelor sovietice. În fața portului așteptau canonierele românești „Dumitrescu” și „Ghiculescu” de sub comanda locotenent-comandorului Radu A. Constantinidi pentru a îndruma prin cîmpul de mine din port convoiul vaselor sovietice. În dimineața zilei de 30 august 1944 navele sovietice își făceau astfel intrarea în portul Constanța.

În zilele imediat următoare, la Tulcea, nave fluviale ale Marinei militare românești au acționat în folosul trupelor sovietice, înlesnind trecerea Dunării cu ajutorul unor pontoane, a trupelor aflate în marș spre Bulgaria precum și a materialului de război necesar. Pentru acțivitatea depusă pe acest tărîm, echipajele navelor românești au fost felicitate în cursul operațiilor de către amiralul Kuznețov¹⁶.

Victoria insurecției armate din august 1944, organizată și condusă de P.C.R., a deschis calea unei epoci de profundă înnoire a țării, de fericire și bunăstare. Oamenii muncii din Delta Dunării prin acțiunile lor desfășurate sub îndrumarea și conducerea comuniștilor, în anii 1941—1944, împotriva dictaturii antonesciene și a mașinii de război hitleriste, și-au adus și ei contribuția la această luptă eroică și grea pentru înlăturarea exploatarii și construirea unei vieți noi, prospere, pentru pace și viitorul luminos al patriei.

* * *

În al 27-lea an de la insurecția națională antifascistă victorioasă din august 1944, inițiată, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, oamenii muncii din orașul Tulcea, din județul care-i poartă numele și din fascinanta noastră Deltă a Dunării își aduc cu toată dăruirea, cu tot entuziasmul contribuția lor eficientă la împlinirea idealurilor nobile socialiste și comuniste către care locuitorii întregului pămînt românesc se avîntă cu încredere.

¹⁵ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 457/62, filele 63, 66, 71; dosarul nr. 210/1, filele 45, 47—49.

¹⁶ Loc. cit., dosarul nr. 241/1, fila 52.